

Sasik a viharban

Egy gyermekmentő pap meghurcoltatásai a diktatúra évtizedeiben

Bevezetés¹

Az egypártrendszer létrejöttétől egészen 1989-ig a mindenkori állami egyházpolitikát a Magyar Dolgozók Pártja (MDP), majd a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) politikája határozta meg. Az állampárt irányítása alatt összehangoltan működtek együtt a különböző szintű bürokratikus szervek. Az MDP Központi Vezetősége 1950. június 1-jén a „klerikális reakció elleni harcról” hozott határozatában az egyházakkal szembeni fellépés fokozását, a teljes ellenőrzés megvalósítását tűzte ki célul.²

Az 1956-os szabadságharc bukását követően az állampárt, immár MSZMP néven, újjászerveződve, a forradalom kirobbanása előtti állapotok visszaállítását tűzte ki célul. Az 1950-es évek végétől a sztálinista módszereket fokozatosan kifinomultabb eszközök váltották fel:³ a konszolidáció megszorító intézkedései mellett a Kádár-korszak egyházpolitikája a Rákosi-rendszert túlélő egyházakat megpróbálta felhasználni saját érdekeinek érvényesítésére, nemzetközi helyzetének erősítésére, elfogadtatására. A harcot immár a vallásos világnézet és nem az egyház ellen kellett megvívni. Az ideológiai oktatás még inkább előtérbe került, mivel „a proletárdiktatúra államának egyik fő feladata az egész nép szocialista átnevelése” lett.⁴ A békemozgalom erősítése, a lojális egyházi személyek támogatása, a társadalom politikai nevelése volt a cél, és kategorikusan kizárták annak a lehetőségét, hogy az egyházak a meglévő jogi kereteken túl az ifjúság nevelésével is foglalkozhassanak. A vallásszabadság „*csupán a templomban gyakorolható vallásosságot*” jelentette.⁵

A módosuló egyházpolitikai irányvonal érvényesítésében továbbra is kitüntetett szerepet kapott a kommunista politikai rendőrség.⁶ Az egyházak sok szempontból a rendszer fő ellenségének számítottak, így érthető, hogy a pártállami diktatúra titkosrendőrségének célkeresztjében álltak. A többször is átszervezett politikai nyomozó apparátus célja mindvégig egyértelmű volt: a hitélet felszámolása, az egyházak megszüntetése, majd ennek megvalósíthatatlansága miatt szervezetük ellenőrzése, a lojális személyek vezető pozícióba juttatása, az egyházpolitikával szemben állók ellehetetlenítése, adott esetben a papi pályáról való eltávolítása. Ennek az állambiztonsági mechanizmusnak – mely a (párt)politikai irányvonalhoz képest is ridegebb, militánsabb maradt – az egyházi hierarchia bármely szintjén álló személy áldozatául eshetett. Regőczy István életútja –hosszúságánál fogva is – alkalmas a Rákosi- és Kádár-korszak politikai rendőrségi gyakorlatának szemléletes bemutatására.

Tanulóévek

Tanulmányom főszereplője, Regőczy István 1915. október 5-én született a Somogy megyei Látrány községben. Édesapja, Regőczy Ákos Budapesten egy malomgyárban dolgozott ügyvivőként,⁷ édesanyja, Szabó Ilona öt gyereket nevelt otthon. 1915-ben legkisebb fia, István születése előtt két hónappal az édesapát elvitték az első világháború olasz frontjára, így a családfenntartó szerep az édesanyjára hárult. A családra nehéz idők köszöntöttek be: a

frontról egy súlyosan sebesült édesapa tért vissza, Istvánnak két leánytestvérét elvitte az 1918-as spanyolnátha. A jobb megélhetés reményében a Regőczi család a fővárosba költözött. Csekély bevételüket kiegészítendő a két fiú az Erzsébetvárosi templomban ministrált.**8** 1920 decemberében István lehetőséget kapott, hogy egy belga kanonok miséjén ministráljon, aki szegény sorsú gyerekeket juttatott ki Belgiumban élő családokhoz. A kanonok a Regőczi fiúknak is felajánlotta a lehetőséget, de ők ekkor még – elsősorban édesanyjukra tekintettel – nem éltek a meghívással. A család életkörülményei azonban nem javultak, így István 1925-ben, az újbóli invitálást követően, bátyjával, Imrével együtt útnak indult, és Poperinge városába kerültek Richard Vervacke esperes, kanonok házába.**9** Egyévnyi távollét után Regőczi István hazatért, és tanulmányait az Esztergomi Don Bosco Intézetben folytatta.**10** Az itt szerzett élmények meghatározóak lettek számára, és a papi hivatás felé terelték. 1933-ban jutott ki ismét Belgiumba Vervacke kanonokhoz, ahol tíz évet töltött el. Megtanult flamandul, franciául, elvégezte a brugge-i szemináriumot, ahol többször találkozott a vakok Szent Rafaellról elnevezett intézetének igazgatójával, Arnold Ghesquière atyával.**11** Az ő inspirálására kezdett el még Belgiumban szegény, árva gyerekekkel foglalkozni.**12** 1942-ben meghalt az édesapja, majd a következő év elején az őt patronáló kanonok is elhunyt. Így amikor 1943 áprilisának elején váratlanul lehetővé vált, hogy a háborús események közepette a külföldön élő magyarok egy különvonattal hazatérjenek, Regőczi az utazás mellett döntött. Ám előtte még kérésére a brugge-i püspök 1943. március 28-án pappá szentelte.**13**

Új Sasi Otthon

Megérkezését követően Pétery József váci püspöktől kérte az egyházmegyébe való felvételét, aki Pestszenterzsébetre helyezte hitoktató káplánnak. Itt a háborús körülmények közepette folytatta a Belgiumban megkezdett munkát. Összegyűjtötte az árva gyermekeket – akiknek Prohászka Ottokár egyik karácsonyi elmékedése hatására ekkor adta a sasfiókák**14** elnevezést –, és a Dezső utcában a romokból házat kezdett építeni. A bombázások közepette a környék lakóinak támogatásával tizenöt árva gyermekről gondoskodott, sőt a nyilas uralom alatt, menedéket biztosítva számukra, több zsidó családot mentett meg a pusztulástól.**15**

A háború befejeződését követően, 1945. szeptember 8-ával Pétery püspök Regőczit Kis-Vácott plébániaszervezéssel bízta meg,**16** Az árva gyerekek közül azokat, akik követni szerették volna, magával vitte új helyére. A Rákóczi téren egy elhagyott óvoda épületében leltek otthonra Regőczi és sasfiókái,**17** majd növekvő létszámuk miatt a téren üresen álló házakat vették birtokba.**18** Az elhelyezendő, gondoskodásra szoruló gyermekek száma nemsokára száz fölé duzzadt. A város mérnökének**19** segítségével az óvoda jobb oldalán egy kápolna, a bal oldalán egy kétszintes árvaház létrehozását tervezték.**20** A kápolnát – amely 1946. szeptember 8-ára épült fel, s amelynek freskóit a váci születésű Kemény László festőművész készítette – a váci püspök, Pétery József szentelte fel.**21** Az árvák gondozásában Regőczit csak néhány önkéntes segítette: unokatestvére, Szabó Erzsébet és Kemény Jolán voltak a nevelőnők az intézetben.**22** 1947-ben már kilenc szalvátor nővér**23** és egy piarista tanár oktatta a gyerekeket, önkéntesként pedig Kemény Jolán húga, Erzsébet érkezett az otthonba.**24**

Regőczit az árvaház működtetésének anyagi feltételei komoly kihívás elé állították. Ahogy fogalmazott: *„Szörnyű gondot és költséget okozott új árvaházam felszerelése, gyermekeim fenntartása, ruháztatása és iskoláztatása.”***25** Ám ténykedésének hírére lassan Vác egész lakossága megmozdult, hogy segítse a sasfiókák, a sasik ellátását. Nemegyszer a polgármestertől kaptak élelmiszerjegy-kiutalásokat, sőt a rendőrség is küldött a feketézőktől elkobzott élelmiszerekből.**26** Ahogy nőtt a gyermekek létszáma, egyre szűkösebbé vált a

hely. 1947. március 25-én kezdtek az otthon építésébe, és nyár végére, szeptember 8-ára rengeteg segítséggel, de bekötözhető állapotba került az épület, a „Sasi Otthon”.²⁷ Minthogy folyamatosan fogadták az árva gyermekeket, a létszám lassan 200 fölé emelkedett.²⁸ 1947 karácsonyán Pétery püspök a székesegyház melletti kölcsönkönyvtár épületét bocsájtotta Regőczi és az egyre növekvő létszámú sasfiókák rendelkezésére, akik január 6-án költöztek be.²⁹ A lányokat a Rákóczi téri kis épületben szállásolták el, majd amikor itt is szűkössé vált a hely, ismét a váci püspök nyújtott segítő kezet, aki megengedte, hogy a levéltár melletti káptalan földszintes épületének üresen álló szobáit birtokba vegyék.³⁰

Az adományok ellenére a gyermekek eltartása folyamatos anyagi nehézségekbe ütközött. Regőczi kétszer, 1947-ben és 1948-ban is Belgiumba utazott, hogy onnan kérjen támogatást a további működéshez.³¹ Kapcsolatai révén többször kapott segélyadományokat: matracokat, takarókat, lepedőket, ruhaneműket, élelmiszereket, kerékpárokat, sőt sporteszközöket (pl. futballcipőket, vívófelszerelést stb.) is.³² 1948 nyarán Brugge-ben Ghesquière egy társaságot alapított „Sasfiókák Egylete” néven, amelynek fő feladata a Regőczi által fenntartott árvaház számára történő adományok gyűjtése és eljuttatása volt.³³ Az Egylet nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy lassan ugyan, de biztos alapokra helyeződjön az intézet anyagi helyzete.

A Sasi Otthont több befolyásos személy is meglátogatta: 1948 nyarán Mindszenty József bíboros, majd Pétery püspökkel egyetemben Shvoy Lajos székesfehérvári püspök fordult meg náluk. Ezt követően a belga nagykövet és családja vendégeskedett a sasiknál. A diplomata biztosította Regőcziéket, hogy a katolikus intézmények várható államosítása esetén közbenjár az árvaház fennmaradása érdekében.³⁴ 1949 márciusára elkészültek az új, nagyobb otthon tervrajzai, és hamarosan megkezdődött az építkezés is.³⁵ 1949 nyarára úgy tűnt, hogy Regőcziék helyzete rendeződik. Ám ekkor megrendítő fordulat következett.

Az Otthon felszámolása

Az ifjúság nevelése évszázadokon át az egyházak kezében volt. A mindenkori hatalom tisztában volt ennek jelentőségével, hisz ők jelentették a társadalom jövőjét. A kiépülő kommunista diktatúra ezért mihamarább ki akarta venni az egyházak kezéből ezen intézményeket,³⁶ ezt a törekvésüket érvényesítette az 1948. évi 33. törvény is.³⁷ Várható volt, hogy a Sasi Otthon is rövidesen a kommunista állam áldozatává válik. 1948 karácsonyán az otthont támadó cikk jelent meg a *Szív*³⁸ újságban, amelyben a szerző a higiénias viszonyokra hivatkozva kérte annak feloszlását.³⁹ 1949 tavaszán felszólították Regőcziéket, hogy változtasson nevelési módszerein, és fogadja el az állami felügyeletet, amit azonban elutasított.⁴⁰

Az 1948/49-es tanév végén Regőcziék a gyerekeket Balatonmáriára vitték nyaralni. Ekkor a rendőrség már javában gyűjtötte az információkat a Sasi Otthonról.⁴¹ 1949. június 22-én kihallgatták Regőczi segítőit, Kemény Jolánt, Józsa Károlynét és Sipos Jánosnét. Ők, Káldor György százados kihallgató tiszt kérdésére, egybehangzóan állították, hogy a plébános által vezetett otthonban imádkoztak Mindszentyért, hallgatták az Amerika Hangja Rádió adásait, többször felvonultak a város utcáin, amikor is flamand és latin nyelvű indulókat énekeltek. Az intézet falaira pedig az alábbi szöveget festették. *„Ha ellenség bántja a keresztet, a Sasik csatába mennek.” „Mindent a Sasfiókákért, a Sasfiókák Istenért.”*⁴² Sipos Jánosné tanúvallomásában azonban az is olvasható volt, hogy a nyár elején Regőczi ezeket a feliratokat lemeszeltette.⁴³ Ezen információk így is elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy a hatóságok felszámolják az árvaházat.

A plébánost és a gyerekeket nyaralás közben érte a hír, hogy a Sasi Otthont augusztus 5-ei dátummal megszüntették, Regőczi visszaemlékezése szerint azzal az indoklással, hogy „*árvaházakra nincs szükség. A Magyar Népköztársaság az árva, elhagyott gyermekekről gondoskodik*”.⁴⁴ Regőczi néhány idősebb gyermekkel azonnal Budapestre utazott. Először a belga követségre mentek, ahol a konzul közbenjárását kérték ügyükben. Majd a Művelődési Minisztériumba siettek, ahol egy kérvényt akartak benyújtani az otthon fennmaradása érdekében, azzal érvelve, hogy nem egyházi intézményről van szó, mert minden árva gyermeket felvesznek vallásfelekezeti tekintet nélkül.⁴⁵ Elutasító választ kaptak, így eredménytelenül tértek vissza a Balatonhoz. Augusztus 21-én Regőczi Vácott próbált közbenjárni annak érdekében, hogy a gyermekek ne kerüljenek állami gondozásba. A következő napon a sasik önkormányzatának bizottságában⁴⁶ lévő ifjak egy kérvényt fogalmaztak meg a polgármesternek, aki azonban – a hivatalos döntésre hivatkozva – elzárkózott kérésük elől.⁴⁷ Eközben Regőczi este kilenckor a váci Rákóczi téri kápolnájukban az egyre nagyobb létszámban megjelenő hívők előtt tartott litániájában az árvaház és a gyermekek további sorsának alakulásáról beszélt, kérve a megjelenteket, hogy segítsenek a gyermekek elhelyezésében.⁴⁸ A rendőrség emberei már másnap, augusztus 23-án, kihallgatták az árvaház önkormányzatának néhány tagját az Államvédelmi Hatóság Budakörnyéki Osztálya Váci Kirendeltségén. Ők elmondták, hogy jóllehet Regőczi ugyan tudott a kérvényükről, de azt saját elhatározásukból írták az otthon fennmaradása érdekében.

Az államvédelem szorgalmasan gyűjtötte információit Regőcziék ellen. Augusztus 31-én több tanút hallgattak ki a plébános augusztus 22-én tartott litániájával kapcsolatban. A megkérdezettek egybehangzóan állították, hogy a pap azt mondta: a jelenlegi állapotokat átmenetinek tekinti, az államosítást nem fogadja el, és kéri a híveket, hogy amíg a helyzet nem oldódik meg, fogadjanak be minél több otthon nélkül maradottat.⁴⁹ A „Sasi Otthon”-t egy évig tartották zárva, majd pedagógusszállóvá alakították át. A fiókák számára egyedül az a ház maradt meg a Rákóczi tér sarkán, ahol Regőczi unokanővére, Szabó Erzsébet lakott munkatársnőjével, Kemény Jolánnal és két kis árvával.⁵⁰

Internálótáborban

Regőczi Istvánt először 1949. november 10-én, majd 12-én is kihallgatták az ÁVH Andrassy út 60-as számú épületében. A kihallgató tisztt, Sásdi Andor hadnagy előtt a plébános beismerő vallomást tett. Ebben kijelentette, hogy 1948 nyarán, amikor az államosítás veszélyét érezte, a belga konzultól védnökséget kért az otthon számára, helyeselte a gyerekek államosítás elleni fellépését, akik ez ügyben kérvényt adtak át a váci főjegyzőnek, valamint továbbra is imádkoztak a letartóztatott Mindszentyért. Litániát tartott, amelyben az otthon nélkül maradt árvák kilátástalan sorsára hívta fel a figyelmet. A kihallgatását Regőczi ezekkel a szavakkal fejezte be: *„Beismerem, hogy fenti kijelentéseim alkalmasak voltak demokráciaellenes izgatásra és, hogy kijelentéseimet azzal a céllal tettem, hogy a gyermekek iránt szánalmat keltsék, hogy a szülők maguk is követeljék az otthon visszaadását. Beismerem, hogy cselekedeteimmel a demokráciára vonatkozóan káros tevékenységet követtem el, különösen azzal, hogy a gondozásomra bízott gyermekeket, demokráciaellenes szellemben neveltem. Fenti vallomásomat minden kényszer nélkül tettem és azt elolvasás után aláírással igazolom.”*⁵¹ Mindezek alapján Sásdi hadnagy még aznap őrizetbe vette,⁵² javasolta bíróság elé állítását, indoklasként a folyamatos demokráciaellenes lázító tevékenységet jelölve meg.⁵³

Regőczi ügyében a végzést Décsi Gyula államvédelmi ezredes hozta meg. A főtitzt által aláírt véghatározat alapján Regőczit 1949. november 12-én internálták⁵⁴ és még aznap Kistarcsára, a Nagy-budapesti I. kerületi rendőr-főkapitányság Központi Internálótáborába

szállították, ahol az 5. ezred 8. szobájában helyezték el.⁵⁵ A végzés ellen Regőczi 1949. november 24-én fellebbezéssel élt, kérve rendőrhatalósági őrizetének megszüntetését. Indoklásában azt hozta fel, hogy az általa vezetett árvaház működésével mind a demokratikus pártok, mind a hatóságok elégedettek voltak. A belga kapcsolatait csak az árvaház anyagi fedezetének és felszerelésének biztosítására vette igénybe. Azt azonban elismerte, hogy nyilvánosan imádkozott Mindszentyért – bár hozzátette, hogy csak a bíboros letartóztatásáig –, valamint hogy időnként hallgattak amerikai rádióadásokat is. Az árvaház államosítása elleni tiltakozásával pedig csak részvétet akart kelteni az „*otthon nélkül maradt árva gyermekeim befogadására*”.⁵⁶ A kérelemhez csatolt jelentés alapján Regőczi a táborban kifogástalan magatartást tanúsított, fenyítésben nem részesült, a december 8-ai véghatározat mégis helyben hagyta az internálását elrendelő elsőfokú döntést.⁵⁷

Regőczi nem nyugodott bele az elutasító válaszba, és 1950. január 15-én kérvénnyel fordult Kádár János belügyminiszterhez. Szabadlára helyezését részben munkásszármasztásával, részben súlyos beteg édesanyjának ápolásával, valamint a háború alatt üldözött emberek mentésével indokolta.⁵⁸ Ennek bizonyítására négy levelet is csatolt beadványához, melyek egyikében például Sötét József 1949. november 28-án a belügyminiszterhez címzett levelében azt írta, hogy „*magam 1944. november 5-én századomtól megszöktem és Pestszenterzsébetre érve tőle kértem a nyilasok ellen védelmet. Regőczi István az Izabella u 7. sz[ám] alatt egyik a bombázások elől vidékre menekült keresztény család rája bízott családjának lakásába rejtett el. Harmadik nap, amikor a nyilasok házról-házra kutattak zsidók után igazolványt szerzett részemre és édesanyjához Máriaremete Boldogasszony útja 119 alá kísért, ahol két hónapig rejtegetett és látott el élelemmel, mindaddig amíg a vörös hadsereg fel nem szabadított bennünket. Életét értem gondolkodás nélkül tette kockára, teljesen önzetlenül, csak azért, hogy az üldözött embereken segítsen.*”⁵⁹ A fentiek ellenére kérvényét – sok más sorstársáéhoz hasonlóan – indoklás nélkül elutasították.

Regőczi az államvédelem a tábor területén is figyelemmel kísérte. A politikai rendőrség a foglyok közül jó néhányat információforrásként használt fel. Így egy 1951. június 14-ei jelentésben Holczer Gyula internált részletes adatokkal szolgált Regőczi személyéről: az életrajzi információk mellett elmesélte a pap életének 1945-től az internálásáig tartó időszak eseményeit, valamint hogy kikkel tart kapcsolatot, mikor járt külföldön, kik látogatták a táborban, és kikkel levelezett.⁶⁰ Így az államvédelem feladata már az lett, hogy a „kompromittáló adatok” birtokában Regőczi ne csak rendőrhatalósági őrizetben tartsák, hanem „demokráciaellenes tevékenysége” miatt átadják az ügyészségnek. Az erről készített javaslat 1952. augusztus 14-én kelt. A kistarcsai táborban ugyanezen a napon Regőczi mellett Kemény Jolánt is kihallgatták. A plébánosról pedig októberben környezettanulmány is készült, amelyben az szerepelt, hogy „*a rendszer elszánt, aktív ellensége, aki fanatikus Vatikán barát és a nyugati demokrácia meggyőződéses híve*”.⁶¹ Bár 1953 januárja és júliusa között többször is kihallgatták,⁶² az államvédelemnek minden igyekezete ellenére sem sikerült elégséges bizonyítékot összeszednie ahhoz, hogy vádemelési javaslattal ügyét átadhassák az Államügyészségnek.

Újra szabadon

A kistarcsai internáló tábor iktatókönyve szerint Regőczi végül 1953. szeptember 16-án szabadult azzal a feltétellel, hogy korábbi lakhelyére, Vácra nem térhet vissza.⁶³ Szabadulásakor bátyja címét, a Máriaremete Boldogasszony utca 119-et jelölte meg lakóhelyeként.⁶⁴ Első útja valóban Máriaremetére vitte, ahol a még egyetlen élő testvére, Imre lakott, majd Makkosmáriára zárandokolt, ahol épp a Fogolykiváltó Boldogasszony

búcsúját tartották. Itt sok olyan paptársával találkozott, akikkel együtt raboskodott a kistarcsai internálótáborban, többek között a jezsuita Mócsy Imrével.

Regőczi 1953 őszén a váci általános püspöki helynök, Kovács Vince Máriabesnyőre helyezte,⁶⁵ ahol nemsokára újabb csapás érte: Kovács segédpüspök az egyetlen még megmaradt, Szabó Erzsébet és Kemény Jolán vezette Sasi Otthon felszámolására utasította.⁶⁶ Az árvák egy részét helyi családoknál, a másik részét először Pestszenterzsébeten, majd Máriabesnyőn helyezte el.⁶⁷ Már nagyjából harminc gyermekről gondoskodott, mikor 1955 novemberében egyházi elöljárója Aszódra diszponálta káplánnak.⁶⁸ Regőczi itt is nagy kedvvel vetette bele magát a munkába, és hamarosan Máriabesnyő mellett az aszódi plébánia filiáján, Domonyban is sasfiókákról gondoskodott egy elhagyott raktárépületben. A gyermekeket nyaranta a Balatonhoz, Révfülöpre vitte pihenni. Bár az anyagi nehézségek továbbra is fennálltak, de részben a helyi lakosság segítőkészségének, részben az újból felélesztett belga kapcsolatoknak köszönhetően úgy tűnt, újra minden jól alakul.

Az internálásból szabadult Regőczi személye már nem volt kulcskérdés az államvédelem számára. A váci árvaház korlátozott keretek között, de 1954 elejéig fennmaradt,⁶⁹ azonban tevékenységét továbbra is – elsősorban hálózati úton – ellenőrizték a klerikális reakció elleni elhárító osztály tisztjei. A célszemély – aktív belga kapcsolata miatt – ekkor inkább Kemény Jolán volt, akiről szorgalmasan jelentették az ügynökök, hogy mikor és hol találkozott Regőcziel, hogyan tartja fent az otthont. Az államvédelem ügynökének jelentései alapján kiderült, hogy a belga követségen dolgozó Hegedűs Erzsébettel Regőczi az árvaházban dolgozó Kemény Jolán segítségével tartotta a kapcsolatot, aki diplomáciai futárpostával küldte ki Belgiumba a pap leveleit, és rajtuk keresztül jutottak vissza hozzá a Sasfiókák Egyletének adományai.⁷⁰

Az államvédelem azonban nem az egyházi tevékenységet ítélte veszélyesnek, hanem a külföldi kapcsolat miatt, ellenséges hírszerzést gyanított a háttérben. Ezért a kémelhárítás is gyűjtötte az adatokat Hegedűsről.⁷¹ Azonban hiába vetettek be különböző operatív eszközöket (külső megfigyelés, ügynökség), Regőczi István és Kemény Jolán esetében sem sikerült igazolni a külföldi hírszerző szervekkel való együttműködés gyanúját, így a nyomozás eredménytelen maradt.

1955 februárjában egy véletlen levéllenőrzés során Regőczi újból a politikai rendőrség látókörébe került. Egy Taszáron sorkatonai szolgálatát teljesítő kiskatona a plébánosnak címzett levelében a váci otthonban eltöltött éveiről és vallásos neveléséről írt. A katonai elhárítás nyomozása végül megállapította, hogy a tizedes ugyan ellenséges tevékenységet nem végez, azonban Regőczi továbbra is kapcsolatban áll Ghesquière-rel, és rajta keresztül rendszeresen adományokban részesül. A katonai elhárítás – mivel nem tudott ellenséges tevékenységet dokumentálni a kiskatonával kapcsolatban – az általa gyűjtött, a sasfiókákkal kapcsolatos anyagokat átadta az egyházi elhárítás tisztjeinek. 1956-ban az államvédelem operatív tervet dolgozott ki a pap működésének felderítésére, ennek végrehajtását azonban a forradalom kitörése megakadályozta.

Forradalom és megtorlás

Az 1956-os forradalom eseményeiben Regőczi nem vett részt, de lelkesen üdvözölte a hejcei száműzetéséből kiszabadult és Aszódon keresztül Vácra tartó Pétery püspököt.⁷² A szabadságharc bukását követően pedig egy brosúrát állított össze „Sasik a viharban” címmel, amelyben a harcokban részt vetteknek, különösképpen a saját „fiókáinak” kívánt emléket állítani.⁷³ Az írást – mintegy híradásként – Belgiumba küldte. 1957. március 10-én

a rendőrség emberei máriabesnyői lakásában házkutatást tartottak, a brosúra kézzel írott változatát lefoglalták,⁷⁴ őt magát pedig őrizetbe vették, és visszaemlékezése szerint a budapesti gyűjtőfogházba szállították, ahol arra akarták rábírní, hogy paptársairól jelentsen.⁷⁵ Az állambiztonsági iratok tanúsága szerint 1957. március 18-án a Belügyminisztérium (BM) II/5-c klerikális reakció elhárítás alosztálya beszervezte.⁷⁶

Ezt az állítást erősíti meg egy másik dokumentum: Regőczi 1960. december 12-én beidézték a Pest megyei Rendőr-főkapitányságra, ahol kihallgatásán elismerte, hogy „Kurucz” fedőnéven államellenes cselekményekre vonatkozóan adatszolgáltatást vártak tőle a belügyi tisztek.⁷⁷ Mivel nem voltak megelégedve hálózati „munkájával” – hiszen gyakorlatilag semmit sem jelentett –, a Gödöllői Rendőrkapitányságon az állambiztonsági tisztek, titoktartási nyilatkozat vételét követően, megszakították vele a kapcsolatot.⁷⁸ A kizárás tényét támasztja alá egy másik forrás is.

A Pest megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának Gödöllői Kirendeltségén 1958. március 14-én írták alá vele a hálózatból való kizárásakor a már említett titoktartási nyilatkozatot. A kizárás indokaként Regőczi ebben azt írja, hogy *„kapcsolattartómnak egyetlen egy alkalommal sem adtam írásban jelentést és az állambiztonsági szervek részére hasznosnak minősíthető adatokat nem szolgáltattam. A kiadott feladataimat nem hajtottam végre. Tudomásul veszem, hogy eddigi hanyag munkám következtében az állambiztonsági szervek nem tartanak további munkámra igényt és így a velem való kapcsolatot megszakítják.”*⁷⁹

Újabb letartóztatás felé

Ezt követően Regőczi életéből egy rövid időre eltűntek a politikai rendőrség emberei. A hatóságok 1957 végén feloszlatták a máriabesnyői otthont,⁸⁰ majd figyelmeztették, hogy hagyjon fel a révfülöpi táboroztatásokkal is.⁸¹ Ő azonban tovább folytatta gyermekmentő munkáját: a nehéz sorsú kiskorúak gondozását, nyaranta pedig a Balatonnál történő táboroztatásukat. Ehhez anyagi segítséget továbbra is Arnold Ghesquière-től kapott, aki 1958 augusztusában látogatást is tett náluk.⁸² Regőczi tehát a figyelmeztetés ellenére sem hagyott fel a „sasik” szervezésével, nevelésével, pedig a váci segédpüspök előbb Nógrádverőce filiájába, Szokolyára káplánnak, majd 1959-ben Szalkszentmártonba helyezte adminisztrátornak.⁸³ A felszámolt máriabesnyői otthon helyébe a máriaremetei ház lépett.⁸⁴ Szalkszentmártoni szolgálathelyére négy sasfiókat vitt magával Máriabesnyőről.⁸⁵ A révfülöpi tábort 1960 nyarán az állambiztonság kérésére a helyi rendőrség oszlatta fel.⁸⁶ A hatóságok rendelkezéseivel való konok szembeszegülése, illetve azok figyelmen kívül hagyása ismét mozgásba lendítette a politikai rendőrség gépezetét.

A BM Pest megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztály V. Alosztálya 1959. augusztus 1-jén az addigi előzetes ellenőrző dossziéját a beszerzett adatok alapján személyi dossziévá minősítette át, mivel *„Regőczi István alaposan gyanúsítható izgatás, egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélés, valamint forintkijárlás büntettével”*.⁸⁷ A bizalmas vagy titkos nyomozás során a korabeli jogszabályok által bűncselekménynek minősített tevékenységének felderítésére számos operatív eszközt (környezettanulmány készítése, külső megfigyelés, ügynökség) bevetettek. Már 1960. augusztus 15-én javaslatot tettek Regőczi és Kemény Jolán letartóztatására, de a BM II/8. Vizsgáló Osztály F. Alosztálya, amely a nyomozások során keletkeztetett bizonyítékok alapján adott jogi véleményt az ügyben a büntetőeljárás megindításának lehetőségeiről, jelen esetben ezt nem támogatta. Szerintük *„az ügyben minősíthető bűncselekmény, amit Regőczi István vagy Kemény Jolán követett el, nem található”*.⁸⁸ Javasolták a nyomozószerveknek, hogy derítsék ki, milyen ideológiai nevelést kaptak a gyerekek, honnan szerezték az anyagi eszközöket Regőcziék, és

hogy bizonyíthatóan kikerült-e Nyugatra az 1956-os forradalomról írt brosúra kézírata. A devizagazdálkodás megsértésének vádját már azon év novemberében elvetette a jogi osztály, mivel annak büntetethősége addigra már elévült.⁸⁹

Végül csak 1962-ben zárták le a titkos nyomozást, és adták át a vizsgálati eljárást végző szerveknek az iratokat, melynek eredményeképpen március 26-án őrizetbe vették, majd 29-én előzetes letartóztatásba helyezték Regőczi Istvánt izgatás és egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélés büntettének gyanújával.⁹⁰ Az április 29-éig folyó vizsgálati eljárásban Regőczi és a tanúk kihallgatása, valamint a házkutatás során megtalált „Sasik a viharban” brosúra szövege alapján a hatóság megalapozottnak vélte a gyanúsítást. A nyomozást lezárták, és Regőczi ügyét a Fővárosi Ügyészségnek küldték át. Kemény Jolánnal szemben az eljárást megszüntették, őt csak rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesítették.⁹¹ Az 1962. július 18-án megtartott tárgyaláson a budapesti II., XI. és XII. kerületi bíróság a Regőczi elleni bünvádi eljárást – elévülés miatt – megszüntette, szabadlábra helyezésétől, valamint az ingó és ingatlan vagyonára elrendelt zár alá vétel feloldásáról rendelkezett.⁹²

Nyolc szabad esztendő

A bírósági tárgyalás lezárultát követően az egyházi hatóságok ismételten úgy gondolták, hogy jobb lesz, ha Regőczi elhelyezik Szalkszentmártonból. 1963-ban a váci segédpüspök Örkénybe diszponálta káplánnak.⁹³ Ekkorra a hatóságok intézkedéseinek köszönhetően a gyermekek szétszéledtek, többen közülük állami gondozásba kerültek, de Regőczi nem adta fel, hogy ismét sasikat neveljen. 1963 karácsonyán máriaremetei házába fogadott két kicsit, és 1964-ben már tíz gyermekkel foglalkozott. Azonban mivel nem kapott hitoktatói engedélyt, az idős örkényi plébános kénytelen volt helyette más káplánt kérni.⁹⁴ Minthogy Kovács Vince nem volt hajlandó őt más beosztásba helyezni, Regőczi munka nélkül maradt. Így viszont annál több ideje jutott sasfiókáira, akikkel kerékpáron az ország több táját is (Balaton, Pécs, Baja, Szeged, Kaposvár, Kecskemét) bebarangolta. Anyagi segítséget továbbra is Belgiumból kapott Arnold Ghesquière révén, aki majd minden évben nála vendégeskedett egy hónapot. A belga papban ekkoriban fogalmazódott meg az a gondolat, hogy Regőczi korábban írt munkáit és a vele folytatott beszélgetéseket a lelkész közelgő ezüst miséjére egy kötetbe szerkesztve kiadatja. A kötet nagy sikert aratva 1969-ben jelent meg Belgiumban „Mi nem hallgathatunk” címmel.⁹⁵

Újra a bíróság előtt

Ez a könyv volt az, amely utolsó cseppként újból mozgásba hozta az állambiztonság gépezetét. A 60-as években többször, utoljára 1968-ban részesítették rendőrhatalósági figyelmeztetésben, hogy hagyjon fel az ifjúsággal való foglalkozással, a kápolnaépítésekkel.⁹⁶ Azonban Regőczi mindezeket figyelmen kívül hagyta.⁹⁷ A politikai rendőrség – tevékenysége miatt – 1968-tól tartotta szoros megfigyelés alatt, személyére októberben figyelő dossziét nyitottak.⁹⁸ Fülöp József rendőr alezredes, a Budapesti Rendőrfőkapitányság Politikai Osztály III/C Csoport alosztályvezetője a BM III/1. Osztály jogi véleménye alapján 1970. július 13-án megállapította, hogy „a Regőczi által írt »Nem hallgathatunk« c. könyv kifejezetten gyűlölet keltő, izgató tartalmú. Alkalmas a Magyar Népköztársaság, a szocialista társadalmi viszonyainkkal, a Szovjetunióval, a kommunistákkal szembeni gyűlölet keltésre.”⁹⁹ Az ügy realizálására 1970. szeptember 4-én készített intézkedési tervében Kassai László rendőr őrnagy azt javasolta, hogy a fenti megállapítások alapján sokszorosítás útján, nagyobb nyilvánosság előtt elkövetett izgatás büntette miatt kell eljárást indítani Regőczi ellen.¹⁰⁰ Ennek keretében Kassai a vizsgálati eljárás alatt az illetékes társosztályoktól Regőczi személyére vonatkozóan – minthogy őt nem kívánták

letartóztatni – a kihallgatásokról történő távozását követő 5 napra külső megfigyelést, valamint a „K” ellenőrzést, vagyis postai küldeményeinek ellenőrzését kérte.¹⁰¹ A Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Vizsgálati Alosztálya a nyomozást szeptember 8-án rendelte el. Az első kihallgatásra másnap került sor, ahol Regőczy panasszal élt a gyanúsítás ellen. A Fővárosi Ügyészség Politikai Csoportjának vezetője, Kelemen Géza azonban panaszát elutasította azzal, hogy a rendelkezésére álló nyomozati anyagok a rendőrség álláspontját támasztják alá.¹⁰²

Regőczyt 1970. szeptember 9-e és november 18-a között tizenkétszer hívták be kihallgatásra, ahol elsősorban könyve megírásának körülményeiről, annak tartalmáról, belga kapcsolatairól, pénzügyeiről, egyházi működéséről, nevelői munkájáról faggatták. Az eljárás során a tanúkihallgatások és a házkutatások mellett ügynökök jelentéseivel, társadalmi kapcsolatoktól nyert értesülésekkel kívánták alátámasztani a vádakat.¹⁰³ Az izgatás vádjának megerősítését szolgálta Méray József önkéntes rendőr jelentése is, amelyben Regőczynek a fiatalokkal való foglalkozásáról és államellenes kijelentéseiről írt. Ezt a nyomozó hatóság azért is tartotta fontosnak, mert a *„jelentés adatai arra utalnak, hogy Regőczy az ellene folyamatban lévő vizsgálat ideje alatt sem hagyta abba ellenséges tevékenységét”*.¹⁰⁴ A nyomozást lezáró Kassai László rendőr őrnagy és felettese, Sárdi Kálmán rendőr alezredes, alosztályvezető által aláírt javaslat ismételt megállapította, hogy Regőczy elkövette a sokszorosítás útján, nagyobb nyilvánosság előtt elkövetett izgatás bűntettét, ezért ügyét vádemelési javaslattal átadták a Fővárosi Főügyészségnek.¹⁰⁵ A Budapesti I. és III. kerületi Bíróság 1971. február 19-én meghozott döntésében Regőczyt főbüntetésül két év kettő hónapi szabadságvesztésre és mellékbüntetésül öt év közügyek gyakorlásától való eltiltásra ítélte. A szabadságvesztést a bíróság ítélete alapján szigorított börtönben¹⁰⁶ kellett végrehajtani.¹⁰⁷ Regőczy és védője fellebbezéssel élt, így az ügye másodfokon folytatódott tovább. Az 1971. augusztus 17-én kihirdetett ítélet alapján a Fővárosi Bíróság – bár alapvetően elfogadta az elsőfokú bíróság ítéletét – a büntetés kiszabásánál több enyhítő körülményt figyelembe vett, ezért Regőczy szabadságvesztésének időtartalmát egy év nyolc hónapra, a közügyek gyakorlásától való eltiltását három évre mérsékelte.¹⁰⁸ Az elítéltet 1971. november elején először a II. kerületi Rendőr-főkapitányság fogdájába, majd onnét a Kozma utcai Budapesti Országos Börtönbe, közismert nevén a „Gyűjtő” épületébe szállították.¹⁰⁹ Itt látogatta meg őt 1971 karácsonya előtt Bánk József váci püspök, akinek közbenjárására javult az elítélt papok helyzete.¹¹⁰

Regőczy személye nemcsak a magyar politikai rendőrség figyelmét vonta magára, hanem a Vatikánét is. 1972. október 3. és 8. között magyar állami vezetők tárgyalásokat folytattak a Szentszék diplomatáival. A megbeszéléseken Casaroli érsek előadta azt a pápai kérést, hogy a magyar kormány *„gyakoroljon kegyelmet 3 börtönben lévő pap – Tabódy István, Rózsa Elemér, Regőczy István – ügyében”*.¹¹¹ A magyar delegáció mindössze annyit reagált erre, hogy megvizsgálják ennek lehetőségét.

A szabadulás és az azt követő évek

Regőczy István 1972. december 16-án harmadolással szabadult ki a börtönből, hét hónappal a teljes büntetési idejének letöltése előtt.¹¹² Ezt követően az 1970-es, 80-as években is az állambiztonsági szervek látókörében maradt. Tevékenységét különböző titkosszolgálati módszerekkel ellenőrizték.

Regőczy tovább folytatta még börtönbüntetése előtt elkezdett munkáját, a Szabadság-hegyen lévő Mária-kápolna felújítását, melynek végleges berendezését csak szabadulása után fejezhette be.¹¹³ Korábbi sasfiókái már felnőttek, de az ifjúság nevelésével, az árva gyermekek segítségével nem hagyott fel.¹¹⁴ Mindezen tevékenységét az állambiztonság is

nagy igyekezettel dokumentálta. Egy 1979. február 10-i jelentés szerint „Regőczy István rk. pap, budapesti lakos balatonszárszói házában, fiatal egyházi és világi személyek összejöveleteket tartanak. Az összejöveleteken biblia olvasás és vallási témák megbeszélése folyik.”¹¹⁵ A belga kapcsolattartás hűségese segítőjére, Kemény Jolánra hárult, mivel Regőczy sokáig nem kapott útlevelet. Egy másik jelentés szerint Kemény 1979. augusztus 15-étől Belgiumban járt, ahol találkozott a „Sasfiókák Egyletét”-nek titkárával, aki további anyagi támogatást ígért számukra.¹¹⁶ Regőczy többször folyamodott útlevéleért, hogy személyesen is meglátogathassa belga ismerőseit, de csak 1986-ban teljesítették kérését.¹¹⁷

Végszó

Regőczy István sorsa jól példázza, hogy az egyházi személyek a pártállami diktatúra politikai rendőrségének mindvégig talán leginkább kitüntetett figyelemmel követett, szinte minden más társadalmi rétegnél jobban ellenőrzött „célszemélyei” voltak. A Rákosi- és a Kádár-korszak ugyan eltérő módon közelített feléjük, de még a rendszerváltozás előtti évtizedekben is szorosan szemmel tartották az immár együttműködésre szorított egyházakat, különösen azok meghatározó személyiségeit és elsősorban a gyermekek nevelését, az ifjúság oktatását végzőket. Hisz a diktatúra irányítói is tudták: akié az ifjúság, azé a jövő.

Regőczy István katolikus pap, a Kútvölgyi Szűz Mária Engesztelő-kápolna lelkesze 1992-ben Vác díszpolgára lett, majd 2010. február 27-én életműve elismeréseként *Parma fidei – A hit pajzsa* díjat kapott önfeláldozó munkájáért, amelynek során évtizedeken át árva gyermekeket gyűjtött maga köré, hogy velük és nekik árvaházakat, templomokat, kápolnákat építsen. Regőczy István, „Isten vándora” életének 98. évében, 2013. február 28-án halt meg. 2013. március 9-én helyezték örök nyugalomra a budai Kútvölgyi-kápolnánál.

¹ Az írás a Nagyváradon 2012. október 19-én a budapesti Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, a nagyváradai Posticum – Movimentum Iuventutis Christianae Egyesület és Posticum Kulturális Központ által *Állam és egyház kapcsolata Kelet-Közép-Európában 1945 és 1989 között – intézmények és módszerek* címmel rendezett konferencián elhangzott előadás bővített és szerkesztett változata.

² MDP, 1951: 164. A határozat a „*protestáns egyházakban, a zsidó egyházakban jelentkező reakciós irányzatokkal*” szembeni fellépést is megemlíti. Uo. 168.

³ Balogh, 1997: 392–394.

⁴ Köbel, 2005: 133.

⁵ Mészáros, 1994: 202.

⁶ A Rákosi-korszak politikai rendőrségének történetéhez lásd: Gyarmati (szerk.), 2000; Gyarmati 2002; Müller, 2012. A Kádár-korszak állambiztonsági szerveinek történetéhez lásd: Kiszely, 2001; Tabajdi–Ungváry, 2008.

⁷ Regőczy, 1991: 22.

⁸ Uo. 30–31.

⁹ Uo. 67–68.

¹⁰ Uo. 82–85.

¹¹ Önéletrajz, dátum nélkül (d. n.). ÁBTL 3.1.9. V-55328. 62.

¹² Regőczy, 1991: 200–204.

¹³ Bánk (szerk.), 1970, 343., Regőczy, 1991: 206–209.

¹⁴ Uo. 217.

¹⁵ Özv. dr. Kálmán Mihályné, Oestreicher Emilné, Lehr Ferenc és Sötét József budapesti lakosok nyilatkozatai, 1949. november–december. ÁBTL 2.5.2. 301045/1950. Regőczy István. (A forrás a BM IV/4. Ellenőrzési Osztály iratai között található, mely még rendezés alatt áll, ezért végleges állagbesorolása még változhat. Az ügyirat jelenlegi őrzési helye ÁBTL 2.5.2. 693/90. Köszönöm Kis Péter levéltáros segítségét az irat fellelésében.) Regőczy, 1991: 221–222.

-
- ¹⁶ Önéletrajz, d. n. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 64.; Regőczi, 1991: 240.
- ¹⁷ Regőczi, 1991: 242–243.
- ¹⁸ Uo. 247–248.
- ¹⁹ Regőczi visszaemlékezéséből nem derül ki a mérnök személye, de valószínűsíthető, hogy a Vác város képviselőtestülete által 1945. május 1-jén főmérnökké választott és a műszaki osztály vezetésével megbízott Dombay Sándorról van szó. *Váci Napló*, 2011. http://www.vaci-naplo.hu/_vnarchivum/files/2011/71_teljes.pdf (utolsó letöltés: 2013. december 5.).
- ²⁰ Regőczi, 1991: 249.
- ²¹ Uo. 260–261.
- ²² Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1949. június 22. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 9.
- ²³ Szalvátor nővér: női szerzetes kongregáció tagja. Az Isteni Üdvözítő Nővérei rendet 1888-ban alapította F. M. Jordan és Therese Maria Wüllenweber, aki az első általános főnöknő is volt. A rend tagjai főként betegápolással, karitativ munkával, leányneveléssel, óvodák, árvaházak és szociális otthonok fenntartásával foglalkoztak. A Szalvátor nővérek 1899-ben érkeztek Magyarországra, és Budapest anyalföldi részén telepedtek le. 1950-ben ennek a rendnek is betiltották a működését, csak 1990-ben kezdhették újra a tevékenységüket.
- ²⁴ Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1949. június 22. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 12.
- ²⁵ Önéletrajz, d. n. Uo. 64.
- ²⁶ Regőczi, 1991: 248.
- ²⁷ Uo. 264–265. Mind a kápolna, mind az otthon megépítése során egy, a Naszály hegy lábánál álló – a háború miatt befejezetlenül maradt – katonai laktanya anyagait használták fel, a Hadügyminisztérium engedélyével. Uo. 250–251.
- ²⁸ 1948-ban már 230 főre duzzadt a sasfiókok létszáma. Uo. 285.
- ²⁹ Uo. 274–275.
- ³⁰ Uo. 278.
- ³¹ Regőczi István ügyében összefoglaló jelentés, 1959. július 7. ÁBTL 3.1.5. O-11462. 55.; Jegyzőkönyv Regőczi István 3. kihallgatásáról, 1962. április 10. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 50.
- ³² Jegyzőkönyv Regőczi István 3. kihallgatásáról, 1962. április 10. ÁBTL 3.1.9. V-147432. Regőczi István. 50–51.
- ³³ „Sasfiókok Egylete Brugesben” 1948. augusztus 6. ÁBTL 3.1.5. O-11718. 454.; Jegyzőkönyv Regőczi István 3. kihallgatásáról, 1962. április 10. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 51.
- ³⁴ Regőczi, 1991: 280–281.; Jegyzőkönyv Regőczi István 3. kihallgatásáról, 1962. április 10. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 52.
- ³⁵ Regőczi, 1991: 286–289.
- ³⁶ Balogh, 2008: 65–102.
- ³⁷ 1948. évi XXXIII. törvény a nem állami iskolák fenntartásának az állam által való átvétele, az azokkal összefüggő vagyontárgyak állami tulajdonba vétele és személyzetének állami szolgálatba való átvétele tárgyában.
- ³⁸ Jezsuita lelkeségi, kulturális és önismereti folyóirat, melyet a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya jelentet meg. 1915-ben alapította Bíró József jezsuita szerzetes. Az 1930-as években a lap példányszáma elérte a kétszázat is. 1948-ban részlegesen, 1951-ben teljesen betiltották. Ekkortól a kanadai Torontóban jelent meg a folyóirat. Csak a rendszerváltás után indult újból meg az újság hazai kiadása.
- ³⁹ Regőczi, 1991: 286. Az újság még 1947 végén dicsérettel szavakkal emlékezett meg Regőczi tevékenységéről. Uo. 274.
- ⁴⁰ Uo. 289–290.
- ⁴¹ Jelentés a váci „Sasfiókokról”, 1949. július 17. ÁBTL 3.1.5. O-11718. 147.; Jelentés, a váci Regőczi féle Sasfiókok Árvaház ügye, 1949. július 18. Uo. 151.; Jelentés, a váci Sasfiókok árvaház ügye, 1949. augusztus 7. Uo. 153.
- ⁴² Kemény Jolán tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. június 22. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 9.
- ⁴³ Sipos Jánosné tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. június 22. Uo. 13.
- ⁴⁴ Regőczi, 1991: 300.
- ⁴⁵ Uo. 302–303, 307.
- ⁴⁶ Az otthonban élő fiatalok által maguk közül választott testület, amely az egymás közötti kérdésekben hozott döntéseket.
- ⁴⁷ Uo. 306.
- ⁴⁸ Pálkóvics András tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. augusztus 31. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 19.; Majer István tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. augusztus 31. Uo. 21.
- ⁴⁹ Uo.
- ⁵⁰ Regőczi, 1991: 342.
- ⁵¹ Jegyzőkönyv Regőczi István gyanúsított kihallgatásáról, 1949. november 10. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 28.

-
- ⁵² Regőczy István őrizetbe vételi kartonja, 1949. november 12. Uo. 22.
- ⁵³ Jelentés, 1949. november 12. Uo. 35.
- ⁵⁴ A magyarországi internálások történetéhez lásd: Bank–Gyarmati–Palasik, 2012.
- ⁵⁵ Véghatározat, 1949. november 12. ÁBTL 2.5.2. 301045/1950. Regőczy István. Regőczy István kérvénye Kádár János belügyminiszter úrhoz, 1950. január 15. Uo.
- ⁵⁶ Regőczy István kérvénye a belügyminiszterhez, melyben rendőrhatalósági őrizet alóli felmentését kéri, 1949. november 24. Uo.
- ⁵⁷ Véghatározat, 1949. december 8. Uo.; Véghatározat, 1949. december 8. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 39.
- ⁵⁸ Regőczy István kérvénye Kádár János belügyminiszter úrhoz, 1950. január 15. ÁBTL 2.5.2. 301045/1950. Regőczy István.
- ⁵⁹ Sötét József nyilatkozata, 1949. november 28. Uo.
- ⁶⁰ Regőczy István internált ügye, 1951. június 14. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 44–46.
- ⁶¹ Regőczy István internált környezettanulmánya, 1952. október 28. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 53.
- ⁶² Szolgálati jegy, 1953. január 3. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 55.; Szolgálati jegy, 1953. július 13. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 57.
- ⁶³ ÁBTL 4.1. A-501. 28. A szabadulási ideje a kistarcsai internálótábor parancsnoka által készített határozata szerint 1953. szeptember 21., ami egy héttel későbbi dátum az iktatókönyvben szereplőnél. Határozat, 1953. szeptember 21. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 58. Regőczytől a szabadulásakor titoktartási nyilatkozatot vettek, hogy a táborban tudomására jutott minden hír és a táborral kapcsolatosan minden információ államtitkot képez. Nyilatkozat, 1953. szeptember 21. Uo. 59.
- ⁶⁴ Regőczy, 1991: 339–340.; Regőczy István őrizetbe vételi kartonja, 1949. november 12. ÁBTL 3.1.9. V-55328. 23.
- ⁶⁵ Regőczy, 1991: 342.; Bánk (szerk.), 1970: 343.
- ⁶⁶ Regőczy, 1991: 343.
- ⁶⁷ „Kornél” fedőnevű ügynök jelentése Regőczy István ügyében, 1954. május 26. ÁBTL 3.1.5. O-11718. 97.
- ⁶⁸ Regőczy, 1991: 351.; Összefoglaló jelentés Regőczy István ügyében, 1959. július 7. ÁBTL 3.1.5. O-11462. 57.
- ⁶⁹ Kemény Jolán Sára környezettanulmánya, 1956. május 23. Uo. 50/1.
- ⁷⁰ „Kornél” fedőnevű ügynök jelentése Regőczy István ügyében, 1954. május 26. ÁBTL 3.1.5. O-11718. 97–99.
- ⁷¹ Összefoglaló Hegedüs Erzsébet ügyében, 1954. szeptember 1. Uo. 118–119.; Kapcsolat megállapítás, 1954. július 15. Uo. 134–135.
- ⁷² Regőczy, 1991: 355.
- ⁷³ Jegyzőkönyv Regőczy István 6. kihallgatásáról, 1962. április 25. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 64–65.
- ⁷⁴ Uo. 65.
- ⁷⁵ Regőczy, 1991: 356–358.
- ⁷⁶ Összefoglaló jelentés Regőczy István ügyében, 1959. július 7. ÁBTL 3.1.5. O-11462. 67. A beszerzési nyilatkozat szövege itt olvasható: ÁBTL 3.1.5. O-11462. 268.
- ⁷⁷ Regőczyvel kapcsolatban semmilyen hálózati iratanyag nem maradt fenn. Esetleges jelentéseivel eddigi kutatásaim során nem találkoztam.
- ⁷⁸ Jelentés Regőczy István szakszentmártoni rk. [római katolikus] lelkész meghallgatása alkalmával készült hangfelvételtől, 1960. december 12. Uo. 195–196.
- ⁷⁹ Nyilatkozat, 1958. március 14. Uo. 267.
- ⁸⁰ Összefoglaló jelentés Regőczy István rk. pap ügyében, 1960. augusztus 15. Uo. 167.
- ⁸¹ Vádirat, 1962. május 16. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 116.
- ⁸² Összefoglaló jelentés Regőczy István ügyében, 1959. július 7. ÁBTL 3.1.5. O-11462. 69–71.
- ⁸³ Regőczy, 1991: 363–364, 368.
- ⁸⁴ Uo. 367.
- ⁸⁵ Uo. 369–371.
- ⁸⁶ Összefoglaló jelentés Regőczy István rk. pap ügyében, 1960. augusztus 15. ÁBTL 3.1.5. O-11462. 169.
- ⁸⁷ A forintkijárlás büntette a forintnak törvénytelen úton való külföldre juttatását jelentette. Határozat Regőczy István ügyében előzetes ellenőrző dosszié személyi dossziéivá való átminősítésre, 1960. augusztus 9. Uo. 43.
- ⁸⁸ Jelentés, 1960. október 26. Uo. 192.
- ⁸⁹ „*Kemény Jolán azzal, hogy Szilvási Dénestől külföldi megbízatás alapján különböző összegű pénzt vett fel megvalósította az 1950. évi 30.tvr. 12. §-nak /1/ bek. b. pontjába felvett devizagazdálkodást sértő bűncselekményt, amely e törvény 59.§. /1/ bek. szerint 2 évig terjedhető börtönnel büntetendő. Tekintettel arra, hogy az utolsó összeget 1957. január, illetve február havában vette át, az említett törvényhely szerint a bűncselekmény elévültnek tekinthető.*” Feljegyzés, 1960. november 15. Uo. 194.

- ⁹⁰ Határozat őrizetbevételről és házkutatásról, 1962. március 26. ÁBTL 3.1.9. V-147432. 12–13.
- ⁹¹ Javaslat Regőczy István és egy társa ügyének lezárására, 1962. április 25. Uo. 119–120.
- ⁹² Regőczy, 1991: 382–383., A II., XI. és XII. kerületi bíróság végzése, 1962. július 18. Uo. 159–160. Az indoklás szerint az elkövetéstől, azaz 1956-tól számított öt év eltelte miatt került elévüléssel megszüntetésre az eljárás.
- ⁹³ Regőczy, 1991: 384.
- ⁹⁴ Uo. 385.
- ⁹⁵ Uo. 390, 402.
- ⁹⁶ Uo. 389–390.
- ⁹⁷ Javaslat Regőczy István F-dossziés személy ügyének realizálására, 1970. július 13. ÁBTL 3.1.9. V-154925. 23.
- ⁹⁸ Intézkedési terv Regőczy István ügyében, 1970. szeptember 4. Uo. 26.
- ⁹⁹ Javaslat Regőczy István F-dossziés személy ügyének realizálására, 1970. július 13. Uo. 25.
- ¹⁰⁰ Intézkedési terv Regőczy István ügyében, 1970. szeptember 4. Uo. 27.
- ¹⁰¹ Uo. 30.
- ¹⁰² Határozat a panasz elutasításáról, 1970. szeptember 11. Uo. 45.
- ¹⁰³ Jelentések, kivonatok, 1970. szeptember–október. Uo. 418–437.
- ¹⁰⁴ Jelentés Méray József önk. rend. [önkéntes rendőr] jelzéséről, 1970. október 29. Uo. 433–434.
- ¹⁰⁵ Javaslat Regőczy István ügyének lezárására, 1970. november 19. Uo. 444.
- ¹⁰⁶ A szigorított börtön *a szabadságvesztés büntetés végrehajtásáról és az előzetes letartóztatás foganatosításáról* szóló 1966. évi 21. törvényerejű rendelet alapján a korabeli szabadságvesztés büntetés legsúlyosabb fokozata volt; megegyezett *a büntető törvénykönyv módosításáról és kiegészítéséről* szóló 1971. évi 28. törvényerejű rendelettel bevezetett fegyházbüntetéssel. Lásd részletesen Lőrincz–Nagy, 1997.
- ¹⁰⁷ A Budapesti I. III. kerületi bíróság ítélete, 1971. február 19. ÁBTL 3.1.9. V-154925. 461.
- ¹⁰⁸ A Budapesti Fővárosi Bíróság ítélete, 1971. augusztus 17. Uo. 47.
- ¹⁰⁹ Regőczy, 1991: 419–420.
- ¹¹⁰ Uo. 427–428.
- ¹¹¹ Jelentés a Vatikán képviselőivel folytatott tárgyalásokról, 1972. október 3–8. ÁBTL 3.2.5. O-8-552/11. 83.
- ¹¹² Regőczy, 1991: 431–433.
- ¹¹³ Uo. 394–399.
- ¹¹⁴ Uo. 468–473.
- ¹¹⁵ ÁBTL 2.7.1. 45-78/10/35/1979. február 10.
- ¹¹⁶ ÁBTL 2.7.1. 45-58/8-138/1979. augusztus 12.
- ¹¹⁷ ÁBTL 1.12.3. 41608. Regőczy István.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

1.12.3.	BRFK Igazgatásrendészeti Osztály Útlevel Alosztály iratai
2.5.2.	ORFK internálási iratok
2.7.1.	Napi Operatív Információs Jelentések (NOIJ)
3.1.5.	Operatív dossziék
	O-11718 Hegedüs Erzsébet
	O-11462 Regőczy István
3.1.9.	Vizsgálati dossziék

-
- V-55328 Szucsics József és tsa.
- V-147432 Regőczy István
- V-154925 Regőczy István
- 3.2.5. Operatív dossziék (O-8-dossziék)
- O-8-552/11. „Nérók”. Vatikáni Államtitkárság
- 4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok
- A-501 A kistarcsai internálótábor 1950. évi iktatókönyve

Nyomtatásban megjelent források

- Bánk (szerk.), 1970
Váci egyházmegyei almanach. Szent István millénium évében. Szerkesztette: Bánk József. Vác, Váci Egyházmegyei Hatóság.
- MDP, 1951
A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége, Politikai Bizottságának és Szervező Bizottságának fontosabb határozatai. Budapest, Szikra Nyomda.

Sajtó

- Váci Napló*, 2011
Váci Napló, XX. évfolyam, 71. szám, szeptember 6. Szerző nincs feltüntetve.

Hivatkozott irodalom

- Balogh, 1997
Balogh Margit: Egyházak a szovjet rendszerben (1945–1989). In *Magyarország a XX. században*. II. kötet. Főszerkesztő: Kollega Tarsoly István. Szekszárd, Babits Kiadó. 392–394.
- Balogh, 2008
Balogh Margit: Kötélhúzás a kulisszák mögött. Czapik Gyula egri érsek tárgyalásai 1948-ban. In *Az egyházi iskolák államosítása Magyarországon, 1948*. Szerkesztette: Szabó Csaba – Szigeti László. Budapest, Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány – Új Ember Kiadó. 65–102.
- Bank–Gyarmati–Palasik, 2012

Bank Barbara – Gyarmati György – Palasik Mária: „Állami titok”. *Internáló- és kényszermunkatáborok Magyarországon 1945–1953*. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L’Harmattan Kiadó.

Gyarmati (szerk.), 2000

Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal.

Gyarmati, 2002

Gyarmati György: *A politika rendőrsége Magyarországon a Rákosi-korszakban*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem.

Kiszely, 2001

Kiszely Gábor: *Állambiztonság, 1956–1990*. Budapest, Korona Kiadó.

Köbel, 2005

Köbel Szilvia: „*Oszd meg és uralkodj!*” *Az állam és az egyházak politikai, jogi és igazgatási kapcsolatai Magyarországon 1945–89 között*. Budapest, Rejtjel Kiadó.

Lőrincz–Nagy, 1997

Lőrincz József – Nagy Ferenc: *Börtönügy Magyarországon*. Budapest, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.

Mészáros, 1994

Mészáros István: *Kimaradt tananyag*. II. kötet. *A diktatúra és az egyház 1957–1975*. Budapest, Márton Áron Kiadó.

Müller, 2012

Müller Rolf: *Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban*. Budapest, Jaffa Kiadó.

Regőczy, 1991

Regőczy István: *Az Isten vándora*. Budapest, Szent István Társulat.

Tabajdi–Ungváry, 2008

Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990*. Budapest, 1956-os Intézet – Corvina Kiadó.